

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Nikunen, Minna

Title: Sukupuolistunut väkivalta : tunteet, affektit ja affektiiviset käytännöt

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Westermarck-seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Nikunen, M. (2021). Sukupuolistunut väkivalta : tunteet, affektit ja affektiiviset käytännöt. *Sosiologia*, 58(2), 169-171. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124593>

ottaa ”puhtaana faktana” vaan ennemminkin ajattelemisen aihetta tarjoavana. Voisin kvantitatiivisten menetelmien ja tilastotieteen opettajana käyttää kirjaa menetelmäkursseilla havainnollistavana – ja osin myös varoittavana – esimerkkinä tilastoista, niiden lukemisesta ja tulkinnasta.

Marianne Silén

Sukupuolistunut väkivalta: tunteet, affektit ja affektiiviset käytännöt

Marita Husso, Sanna Karkulehto, Tuija Saresma, Jari Eilola, Heli Siltala & Aarno Laitila (toim.): *Ideological, Institutional and Affective Practices of Interpersonal Violence*. Painopaikka: Cham: Palgrave Macmillan, 2021, 292 s. ISBN 978-3-030-56929-7

Suomalainen sukupuolistuneen väkivallan tutkimus on laaja-alaista ja aidosti monitieteistä. Edellinen tätä ennen lukemani väkivaltaa käsittelevä suomalainen artikkelikokoelma *Sukupuolistunut väkivalta: oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (Niemi, Kainulainen & Honkatukia, Vastapaino 2017) liikkui akselilla oikeustieteet-

kriminologia–sosiologia, ja tämä teos kulkee puolestaan yhteiskuntatieteistä, erityisesti sosiologiasta, psykologian kautta humanistiseen tutkimukseen ja post-humanistisiin teemoihin.

Väkivalta ja sen sukupuolittuneisuus ovat emotionaalisesti ja affektiivisesti latautunut aihealue. Väkivaltaan liittyviä tunteita on käsitelty tutkimuksissa aiemmin, esimerkiksi kirjan toimittajan Marita Husson väitöskirjassa *Parisuhdeväkivalta: Lyötyjen aika ja tila* (Vastapaino 2003), mutta ei aihetta ole tyhjennetty suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa. Nyt käsillä oleva teos valottaa niitä tunteuksia, joita väkivallan uhrit, tekijät ja auttamistyöntekijät monissa rooleissaan kokevat kohdatessaan sekä selkeärajaisia että hidasta väkivaltaa.

Voisi kuitenkin kysyä, miksi kirjan otsikossa käytetään termiä affekti (affektiiviset käytännöt). Teos keskittyy kyllä affektiivisiin käytäntöihin. Kirjan luvuissa pohditaan sitä, miten tunteet liittyvät ja miten niitä liitetään väkivallan kokemiseen, tekemiseen ja todistamiseen sekä osallisten auttamiseen ja terapiaan. Lukujen kirjoittajat eivät kuitenkaan ole sitoutuneet eikä heitä ole vaadittu sitoutumaan affekti-käsitteeseen. Osa jopa irtisanoutuu sanasta ja pitää parempana käsitteenä

vaikkapa emootiota, toiset tekstit taas lähenevät Arlie Russell Hochschildin tarkastelemaa emotionaalista työtä, jotkin taas affektiivis-diskursiivisia lähtökohtia. Affekti ja affektiiviset käytännöt siis lähinnä suuntaavat katsetta tiettyihin sukupuolittuneen väkivallan piirteisiin, jotka ovat voineet jäädä aiemmin vähemmälle huomiolle, eivätkä niinkään sido kirjoittajia teoreettisesti. Tämä lienee järkevä ratkaisu ottaen huomioon affekti-käsitteen vähäisen käytön ja jopa soveltamisen vaikeuden tietyillä tutkimuksen aloilla, kuten vaikkapa historiassa. Toimittajien kirjoittamassa johdannossa toki käydään perusteellisesti käsitteellistä keskustelua.

Teos lähtee liikkeelle loogisesti historiasta, ja ensimmäisen osan teemana on väkivalta ihmissuhteissa. Minkälainen on ollut suomalaisen väkivallan menneisyys? Satu Lidman kirjoittaa kunniaväkivallasta suomalaisessa menneisyydessä sijoittaen sen kollektiivisiin ky- läyhteisöihin, aikaan ennen individualisoituneita yhteiskuntia. Niissä suojeltiin kollektiivia, ei niinkään yksilöä. Yhteisyyden ja jatkuvuuden ylläpidon kannalta ei ole tarpeellista suojella yksittäisiä ihmisiä väkivallalta, vaan tarpeellisempaa on suojella yhteisön sosiaalista järjestystä ja hierarkiaa yksilöiden anarkialta. Perheenpään tehtävänä nähtiin

lasten ja vaimon pitäminen järjestyksessä vaikka väkivalloin, toki liiallista väkivallankäyttöä välttämällä. Lasten ja vaimon kurtittomuus uhkasivat perheen ja erityisesti sen ”pään” kunniaa.

Anne Kantanen ja Jari Eilola jatkavat historiallista osuutta pohtimalla perhe- tai kotiväkivaltaa ja sen tunnemotivaation muutosta 1800-luvun lopulta 1920-luvulle. He näkevät varhaisen aineistonsa, oikeuskäsittelypöytäkirjojen, todistavan juuri kontrolliväkivallan tuolloista merkittävyyttä, mutta myös väkivallan instrumentaalisuutta: sillä pyrittiin tavoitteisiin, kuten vanhan puolison perinnön saamiseen pikaisemmin kuin luonto soisi. 1900-luvulla motiivit muuttuvat tunnepitoisemmiksi ja fatalistisemmiksi. Artikkelissa huomioidaan myös vanhojen rikosuutisten tapa ymmärtää joitakin tekoja – joissa uhrin toiminta on omiaan herättämään tunteita, jotka johtavat tappoon – ja tuomita toiset.

Tuoreempia rikosuutisia tutki-neena ja 2000-luvun taitteen rikosilmoitusten selosteosiinkin perehtyneenä voi todeta, etteivät nämä menneen Suomen kunniakäsitteet tai kontrolliväkivalta ole täysin kadonneet. Toki, kuten Satu Lidman kirjan esittelytilaisuudessa Sosiologipäivillä totesi, tällainen motivaatio ei enää saavuta yleistä hyväksyntää.

Väkivalta ihmissuhteissa -teeman käsittely jatkuu kahdella miestutkimusartikkelilla. Bob Peasen ”Gendering Violence: Theorising the Links Between Men, Masculinities and Violence” avaa lukijalle keskeisiä miestutkimuksen kysymyksiä, kuten miksi on tärkeää pohtia myös miesten välistä väkivaltaa sukupuolistettuna väkivaltana. Esimerkiksi Koskelan henkirikoksen kohdalla voisi olla hedelmällistä tarkastella tapahtunutta väkivaltaa kiusaamisen sijaan sukupuolittuneena maskuliinisuuden tekemisenä. Jeff Hearn puolestaan käsittelee artikkelissaan väkivallan tutkimuksen raskautta ja vakavuutta. Hän ja hänen kollegansa haastattelivat väkivaltaa tuntemiaan naisia kohtaan käyttäneitä miehiä, ja kokemus oli monin tavoin raskas mutta tutkimus tarpeellinen.

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan sosiaalityötä ja terapiatyötä institutionaalisena väkivaltana. Sisko Piippo, Marita Husso, Pasi Hirvonen, Marianne Notko, ja Katerina Glumbíková kirjoittavat sosiaalityön tekemisestä väkivallan naisuhrien kanssa. He kiinnittävät huomionsa auttajien kokemuksiin tunteisiin, jotka johtavat uhrien moraaliseen arviointiin sekä jakoon hyvin ja huonoihin uhreihin. Tämä taas johtaa siihen, että uhrin saavat apua vaihtelevilla tavoin. Huonolaatuiseksi asemoitua uhre-

ja on neljää lajia: ei kenenkään asiakas (tai palloteltu asiakas), yhteistyökyvytön asiakas, äänetön (tai vaiennettu) avunpyytjä ja epäuskottava uhri. Terapiatyö väkivaltaa tehneiden miesten kanssa on myös tunteisiin käyvää, mutta keskeisempänä teemana nousee esille työntekijöiltä vaadittava tunnettyö. Heli Siltala, Helena Päivinen ja Aarno Laitila kirjoittavat muun muassa siitä, miten vaikeaa mutta tarpeellista on saada tekijä kokemaan empatiaa uhriaan kohtaan.

Myös kaksi seuraavaa artikkelia käsittelee institutionaalista väkivaltaa eli sitä, miten työn ja toiminnan puitteet tuottavat negatiivisia affekteja sekä auttajille että autettaville. Ana Gilin artikkelissa kuvatut portugalilaisen vanhustenhoivan ongelmat kuulostavat tutuilta: työn tekijöillä on niin kiire, että hyvästä hoivasta joudutaan vastoin omia toiveita tinkimään. Vanhusten hoivaa ei myöskään arvosteta, vaan työntekijät kärkevistä prekaarissa asemassa. Karina Horsti ja Päivi Pirkkalainen puolestaan käsittelevät karkoitettavuuden hidasta väkivaltaa porautuen erityisesti vapaaehtoisten auttajien kokemukseen. Solidaarisuus autettavia kohtaan muuttuu näissä puitteissa – koventuneessa turvapaikanhakijoiden viranomaiskohtelussa – huoleksi ja voimattomuuden tunteeksi.

Tässä väkivallassa ei ole nimettyä tekijää; kun vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden määrä kasvoi, silloinen hallitus ja Maa- ja metsätalouden ministeriö kiristivät turvapaikan saamisen kriteereitä ja heikensivät ihmisoikeuksia.

Viimeinen osio käsittelee ideologista väkivaltaa. Tuija Saresma, Sanna Karkulehto ja Piia Varis ovat ajankohtaisen asian, vihapuheen, äärellä. Heidän tutkimuksensa kohde on digitaalisesti välittynyt väkivalta: Donald Trumpin ja Jussi Halla-ahon sosiaalisen median viestit, jotka kaiuttavat naisvihaa ja rasismia. Tärkeä huomio on, ettei näistä ahkerista viestijöistä kumpikaan yllytä kannattajiaan suoraan väkivaltaan, vaan he vain motivoivat siihen. Erityisesti Halla-aho turvautuu kaksoisstrategiaan: yhtäältä kielletään rasismi, toisaalta kierrätetään rasistisia viestejä. Brett L. Shadle käsittelee nöyryytystä ja väkivaltaa Kenian historiassa. Marianne Hester – Britanniassa lapsesta asti asunut paikallisen yliopistoyhteisön arvostettu jäsen, mutta pitkään Tanskan kansalaisena pysytellyt tutkija – käsittelee puolestaan Brexitiä ja sen vaikutuksia EU-kansalisiin byrokratian puristuksessa eli instituutioihin sisäänkirjoitettua xenofobiaa. Cecilia Åsberg ja Marietta Radomska kirjoittavat luontoon ja ympäristöön liittyvästä väkivallasta, joka voi olla sekä näytävää, kuten

aktivistien surmat, että hidasta, kuten ympäristösaasteista kärsivien oireiden kasaantuminen. Luvun lähtökohta on post-humanistinen: ympäristölliset affektit (*environmental affects*) ovat intensiteettejä tai emootioita, jotka nousevat, kun ruumiit vaikuttavat toisiin ruumiisiin – olkoon nämä ruumiit sitten inhimillisiä (*human*) tai epäinhimillisiä (*nonhuman*).

Suosittelen kirjaa kaikille sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksesta kiinnostuneille sekä opetuskäyttöön.

Minna Nikunen

Sateenkaarevat perhe- ja läheissuhteet yksissä kansissa

Annukka Lahti, Kia Aarnio, Anna Moring & Jenni Kerppola (toim.): Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla. Helsinki: Gaudeamus, 2020, 335 s, ISBN 978-952-345-085-1

Seksuaalisuuden, sukupuolen ja läheissuhteiden moninaisuuden yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella on kansainvälisesti useiden vuosikymmenten mittainen historia. Suomessakin aihepiirin tutkimusta on tehty jo kauan ja suhteellisen laajastikin. Tutkimuksia ei ole

kuitenkaan koottu yksiin kansiin ennen kuin nyt *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla* -kirjassa, jossa tarkastellaan tuoreen suomalaisen tutkimuksen pohjalta seksuaalisuudeltaan ja sukupuoleltaan moninaisten, heteronormatiivisten elämäntapojen ulkopuolella tai rajoilla elävien yksilöiden perhe- ja läheissuhteita.

Kattava teos koostuu johdannon ja epilogin lisäksi kolmesta osiosta, jotka sisältävät neljätoista täyspitkää lukua ja neljä muutaman sivun tietoisuuskutsua. Ensimmäinen osio esittelee sateenkaarevia perhe- ja läheissuhteita lasten, nuorten ja sateenkaariperheiden vanhempien näkökulmasta. Toisessa osiossa tarkastellaan sateenkaarevia yhteisöjä ja muita monimuotoisia elämäntapoja. Nämä osiot muodostavat kirjan tutkimuksellisesti vankan rungon. Kahden ensimmäisen osion luvuista suurin osa pohjaa empiirisiin aineistoihin, kuten haastatteluihin, kyselyihin tai asiakirjoihin, ja jokaisen luvun lopussa on ”Miten tutkimus tehtiin?” -tietolaatikko. Kirjan kolmas osio pohjautuu puolestaan psykoterapeuttien pohdintoihin omasta työstään sateenkaarevien asiakkaiden ja heidän läheistensä kanssa. Teoksen päättää sateenkaarisananasto, josta kirjan teemoihin vasta tutustuva lukija voi tarvittaessa tarkistaa keskeisimmät käsitteet.